

Najvyšší súd
Slovenskej republiky

U z n e s e n i e

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcov
1/ **JUDr. E., CSc.**, sudkyni Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, 2/ **JUDr. B.**, sudkyni Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, 3/ **JUDr. F.**, sudkyni Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, 4/ **JUDr. H.**, sudcu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, 5/ **JUDr. K.**, sudkyni Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, 6/ **JUDr. N.**, sudkyni Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, 7/ **JUDr. R.**, sudkyni Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, 8/ **JUDr. Z.**, sudkyni Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, 9/ **JUDr. I.**, sudcu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, 10/ **JUDr. C.**, sudkyni Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, 11/ **JUDr. V., PhD.**, sudkyni Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, proti žalovanej **Slovenskej republike – Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky**, so sídlom Župné námestie 13, Bratislava, o náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch, ochranu pred diskrimináciou, ktorá vec je vedená na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 25 C 1/2010, na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 8 Co 134/2011, 8 Co 68/2011 a na Najvyššom súde Slovenskej republiky pod sp. zn. 2 Cdo 231/2011, o vylúčení sudcov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, takto

r o z h o d o l :

Sudcovia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky **JUDr. M. V.**, **JUDr. J. K.** a **JUDr. V. P. nie sú vylúčení** z prejednávania a rozhodovania veci vedenej na tomto súde pod sp. zn. 2 Cdo 231/2011.

O d ô v o d n e n i e :

Dovolaateľka, t. j. Slovenská republika – Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, so sídlom Župné námestie 13, Bratislava v dovolacom konaní vedenom na Najvyššom súde Slovenskej republiky pod sp. zn. 2 Cdo 231/2011 vzniesla podaním došlým súdu 25. januára 2012 námietku zaujatosti voči sudcom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky JUDr. M. V., JUDr. J. K. a JUDr. V. P.. Uviedla, že zistila, že títo sudcovia, ktorí sú členovia senátu 2 Cdo, ktorému bola pridelená vec v dovolacom konaní na prejednávame a rozhodovanie o dovolaní proti uzneseniu Krajského sudu v Bratislave sp. zn. 8 Co 134/2011, 8 Co 68/2011 z 31. mája 2011, si sami podali na súde žalobu, ktorou si od žalovanej uplatňujú rovnaký nárok ako žalobcovia v tomto konaní; dôvod predpojatosti zákonných sudcov zistila na základe telefonického dopytu, kedy sa dozvedela zloženie senátu, ktorý o dovolaní bude rozhodovať. Sudcovia JUDr. M. V. a JUDr. J. K. si obdobné – tzv. antidiskriminačné žaloby podali na Okresnom súde Bratislava I, kde je vec vedená v spoločnom konaní pod sp. zn. 22C 406/2009; JUDr. V. P. sa o fakte podania takejto žaloby zmienila v minulosti v médiách tak, že antidiskriminačnú žalobu si podľa vlastného tvrdenia taktiež podala. V zdôvodnení podania sa uvádza, že názor zákonných sudcov na uplatňovaný nárok zo strany žalobcov je v predmetnej veci totožný s právnym názorom žalobcov, a že námietka zaujatosti sleduje dôvody, ktoré sú naplnené mimoprocesnými aspektmi, najmä záujmom zákonných sudcov na výsledku konania, nakoľko je aj ich záujmom uspieť v konaní, v ktorom sú sami žalobcami a v ktorom sa prejednáva aj nárok na náhradu nemajetkovej ujmy. Podľa dovolateľky v prípade rozhodnutia v dovolacom konaní v jej neprospech došlo by k „zvýšeniu šancí“ na úspech v konaní, v ktorom sú dotknutí sudcovia sami žalobcami a domáhajú sa rovnakého resp. obdobného nároku, teda došlo by k „zvýšeniu šancí“ sudcov na získanie nemalého majetkového prospechu.

Sudcovia senátu 2 Cdo Najvyššieho súdu Slovenskej republiky JUDr. M. V., JUDr. J. K. a JUDr. V. P. vo svojich vyjadreniach zhodne uviedli, že vo veci sa necítia byť zaujatými.

Podľa ustanovenia § 14 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku – zák. č. 99/1963 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len „O. s. p.“) sudcovia sú vylúčení z prejednávania a rozhodovania veci, ak so zreteľom na ich pomer k veci, k účastníkom alebo k ich zástupcom možno mať pochybnosti o ich nezaujatosti. Účelom citovaného ustanovenia je

prispieť k nestrannému prejednávaniu vecí, k nezaujatému prístupu k účastníkom alebo k ich zástupcom a tiež predísť možnosti neobjektívneho rozhodovania. Cieľu sledovanému uvedeným ustanovením zodpovedá aj právna úprava skutočnosti, ktorá je z hľadiska vylúčenia sudcu považovaná za právnu relevantnú. Je ňou existencia určitého právne významného vzťahu sudcu a to :

1. k veci, v rámci ktorého vzťahu by mal sudca svoj konkrétny záujem na určitom spôsobe skončenia konania a rozhodnutia o veci, alebo
2. k účastníkom konania, ktorý vzťah by bol založený na príbuzenskom alebo rýdzo osobnom (pozitívnom alebo negatívnom) pomere k ním, alebo
3. k zástupcom účastníkov konania, ktorý vzťah by bol založený na pomere vykazujúcom znaky vzťahu uvedeného pod bodom 2.

Citované zákonné ustanovenie predpokladá taký vzťah vlastného záujmu sudcu na prejednávanej veci alebo taký jeho osobný vzťah k účastníkom konania, prípadne k ich zástupcom, ktorý by pri všetkej mozgnej snahe o správnosť rozhodnutia ovplyvnil jeho objektívny pohľad na vec a v konečnom dôsledku by mohol viesť k vydaniu nezákonného rozhodnutia.

Integrálnou súčasťou práva na spravodlivý proces (čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorého slovenský preklad bol vyhlásený v oznámení Federálneho ministerstva zahraničných vecí pod č. 209/1992 Zb., ďalej len „dohovor“) je garancia toho, aby vo veci rozhodoval nezávislý a nestranný súd zriadený zákonom. Súvislosťou medzi súdom, ktorý je založený na zákone, a jeho nezávislosťou, ako to vyjadruje článok 6 ods. 1 prvá veta dohovoru („každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu“), garantuje tento dohovor v celoeurópskom rozmere súčasne sudcovskú nezávislosť aj právo na zákonného sudcu. Ústavná úprava súdnej a inej právnej ochrany v Slovenskej republike garantuje obdobne vyjadrené právo na spravodlivý proces [čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, ktorá je uvedená ústavným zákonom č. 23/1991 Zb., ďalej len „listina“; čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky uverejnenej pod č. 460/1992 Zb., ďalej len „ústava“, ktoré články

dávajú každému možnosť (právo) domáhať sa /zákonom/ ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v /zákonom/ určených prípadoch na inom orgáne /Slovenskej republiky/], do ktorého tiež zahrňuje aj právo na to, aby právna vec účastníka nebola odňatá zákonnému sudcovi (čl. 38 ods. 1 listiny; čl. 48 ods. 1 ústavy, ktoré články postulujú, že nikoho nemožno odňať jeho zákonnému sudcovi a že príslušnosť súdu ustanoví zákon). Ústavodarca v základnom právnom predpise Slovenskej republiky vyjadruje zhodu (totožný zámer) na sudcovskú nezávislosť a právo na zákonného sudcu s právnym režimom podľa dohovoru (v obsahu týchto práv podľa dohovoru a podľa ústavy nemožno vidieť zásadnú odlišnosť). Potom platí, že v určitej právnej veci má rozhodovať nezávislý a nestranný sudca vecne a miestne príslušného súdu, určený rozvrhom práce príslušného súdu a tento *zákonný sudca* by sa už v ďalšom priebehu konania – pokiaľ by k tomu nebol daný zákonný dôvod – meniť nemal. Inštitút vylúčenia sudcu z prejednávania a rozhodovania veci, ktorý predstavuje výnimku z ústavnej zásady nezmeniteľnosti zákonného sudcu, stanovuje, aby zákonom predpokladaným postupom a zo zákonom predpokladaných dôvodov bol zákonný sudca vylúčený z prejednávania a rozhodovania veci. Sledovaný cieľ, ktorý tu umožňuje prelomiť ústavnú zásadu nezmeniteľnosti zákonného sudcu, spočíva v zmaření hroziaceho rizika, že by vo veci mohol konať a rozhodovať zaujatý – nie nestranný – sudca.

Ústava (a listina) deklaruje dva podstatné atribúty súdnictva v Slovenskej republike – nezávislosť a nestrannosť. Nezávislosť súdnej moci a sudcu znamená, že iné orgány verejnej moci nemajú nijaké oprávnenie vydávať príkazy, ktoré by mohli ovplyvniť výsledok rozhodovacej činnosti súdu alebo sudcu. Nezávislosť má zásadný význam pre súdnictvo aj pre sudcov. Účelom nezávislosti súdov je zabezpečiť im také postavenie, ktoré zodpovedá ich úlohe v právnom štáte, a to tak vo vzťahu k ďalším orgánom štátu (v horizontálnej úrovni vzťahov), ako aj vo vzťahu k subjektom podliehajúcim ich jurisdikcii. Všeobecne možno pojem nezávislosť súdov charakterizovať tak, že zahŕňa rozhodovanie bez akýchkoľvek právnych a faktických vplyvov na výkon ich právomoci, a taktiež vylúčenie ich podriadenosti pri výkone právomoci komukoľvek inému. Nezávislosť súdnictva a nezávislosť súdov sú preto späté s plnením tých úloh, ktoré im v právnom štáte zveruje ústava. V tomto smere ako nezávislosť súdov, tak ani nezávislosť sudcov nemôže byť nikdy nezávislosťou absolútnou a "samoúčelnou", keďže sa poskytuje funkčne pre potreby riadneho výkonu súdnictva. V dôsledku toho ju nemožno považovať ani za akúsi "výsadu" súdnej moci, ale (a naopak) za nevyhnutný predpoklad naplnenia jej zodpovednosti za nestranné a spravodlivé súdne

rozhodnutia. Túto skutočnosť napokon potvrdzuje napr. čl. 141 ods. 1 ústavy, v ktorom sa uvádza, že „v Slovenskej republike vykonávajú súdnictvo nezávislé a nestranné súdy“, a čl. 144 ods. 1 ústavy, ktorý uvádza, že „sudcovia sú pri výkone svojej funkcie nezávislí a pri rozhodovaní sú viazaní ústavou, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 2 a 5 a zákonom“ (PL. ÚS 52/99). Nezávislosť súdnej moci je pojem s dvojitým významom: označuje nezávislosť súdov (inštitucionálna nezávislosť) a nezávislosť sudcov (individuálna nezávislosť). Inštitucionálnu nezávislosť súdnej moci nemožno stotožňovať s individuálnou nezávislosťou sudcov. Právne záruky inštitucionálnej nezávislosti, ako aj individuálnej nezávislosti by mali byť v spravodlivej rovnováhe s verejným záujmom na tom, aby súdy a sudcovia plnili svoje poslanie rozhodovať spory nestranne v súlade s platným právnym poriadkom a s plným rešpektom k právam, ktoré sa priznávajú účastníkom súdnych konaní. Ústavné zásady nezávislosti súdov a sudcov však nemožno ani oddeľovať, keďže nezávislosť súdnej moci treba považovať za základný predpoklad nezávislosti sudcov samých. Nezávislé súdnictvo naopak nemôže existovať bez nezávislých sudcov. V tomto kontexte možno sudcovskú nezávislosť označiť za pojmový znak súdnej moci (PL. ÚS 17/08, PL. ÚS 52/99). Ekonomický predpoklad nezávislosti sudcov spočíva na ich hmotnom zabezpečení.

Nezávislosť sudcu treba tiež vidieť aj ako nezávislosť od zložiek politického systému a aj ako nezávislosť v rámci samotnej súdnej moci (celého súdneho systému aj konkrétneho súdu, na ktorom sudca pôsobí); je to tiež nezávislosť od verejnej mienky alebo oznamovacích prostriedkov. Iba takéto chápanie nezávislosti je predpokladom nestrannosti sudcu, ktorú nesmie *nikto* ohroziť.

Nezávislosť s nestrannosťou a odbornosťou (kvalifikáciou) sudcu sú podmienkami kvalitného rozhodovania a jeho predvídateľnosti a sledujú tak význam riadneho napĺňania (poskytovania) spravodlivosti. Nezávislosť a nestrannosť úzko spolu súvisia, často sa prekrývajú a nie je vždy ľahké ich od seba odlíšiť. Nestrannosť definovaná aj ako neprítomnosť predsudku (zaujatosti) a straníckosti býva považovaná za pojem širší ako nezávislosť. Nestrannosť sudcu musí byť podstatou jeho funkcie, zatiaľ čo jeho nezávislosť ju má iba umožňovať. Pod sudcovskou nezávislosťou a nestrannosťou treba rozumieť aj nezávislosť a nestrannosť každého jednotlivého sudcu.

Obsahom práva na nestranný súd je, aby rozhodnutie v konkrétnej právnej veci bolo výsledkom konania nestranného súdu. Súd musí každú vec prerokovať a rozhodnúť tak, aby voči účastníkom postupoval nezaujato a neutrálne, žiadnemu z nich nenadŕžal a objektívne posúdil všetky skutočnosti závažné pre rozhodnutia vo veci. Nestranný súd poskytuje všetkým účastníkom konania rovnaké príležitosti na uplatnenie všetkých práv, ktoré im zaručuje právny poriadok (II. ÚS 71/97).

Sudcu možno vylúčiť z prejednávania a rozhodovania veci buď na návrh účastníka súdneho konania (§ 15a O.s.p.), alebo na základe návrhu (oznámenia) samotného sudcu (§ 15 O.s.p.). Obsahom práva na prejednanie veci pred nestranným súdom nie je povinnosť súdu vyhovieť každému návrhu oprávnených osôb a vždy vylúčiť sudcu z ďalšieho prejednávania a rozhodovania veci pre zaujatosť. Obsahom základného práva na prejednanie veci nestranným súdom je len povinnosť (nadriadeného) súdu prejsť každý návrh oprávnenej osoby na vylúčenie sudcu z ďalšieho prejednávania a rozhodnutia veci pre zaujatosť a rozhodnúť o ňom (I. ÚS 73/97, I. ÚS 27/98, II. ÚS 121/03). Vzhľadom na to, že rozhodnutie o vylúčení sudcu podľa § 14 ods. 1 O.s.p. predstavuje výnimku z ústavnej zásady, podľa ktorej nikto nesmie byť odňatý svojmu zákonnému sudcovi (čl. 38 ods. 1 listiny, čl. 48 ods. 1 ústavy), treba trvať na tom, že sudcu vylúčiť z prejednávania a rozhodovania pridelenej veci možno skutočne iba výnimočne a z naozaj závažných dôvodov, ktoré mu celkom zjavne bránia rozhodnúť v súlade so zákonom nezaujato a spravodlivo. Pri posudzovaní týchto dôvodov (ich analýze) v konkrétnej situácii je nutné prihliadať aj na rozsiahlu a inštruktívnu judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) a Ústavného súdu Slovenskej republiky k danej problematike.

ESLP pri riešení otázky nestrannosti sudcu vychádza z toho, že okrem nezávislosti sudcu je potrebné brať zreteľ aj na ďalšie aspekty subjektívneho a objektívneho charakteru. Tieto aspekty nestrannosti rozlíšil aj pri svojom rozhodovaní (pozri napríklad Piersack proti Belgicku). Subjektívna stránka nestrannosti sudcu sa týka jeho osobných prejavov vo vzťahu ku konkrétnemu prípadu a k účastníkom konania, prípadne k ich zástupcom. Významné z tohto hľadiska je, čo si sudca myslel pro foro interno. Pri subjektívnej nestrannosti sa vychádza z prezumpcie nestrannosti, až kým nie je preukázaný opak. Na preukázanie nedostatku subjektívnej nestrannosti vyžaduje judikatúra ESLP dôkaz o skutočnej zaujatosti (pozri napríklad Hauschildt proti Dánsku). Rozhodujúce nie je však (subjektívne) stanovisko

sudcu, ale existencia objektívnych skutočností, so zreteľom na ktoré môžu vznikáť pochybnosti o nestrannosti sudcu. Objektívna nestrannosť sa neposudzuje podľa subjektívneho stanoviska sudcu, ale podľa objektívnych symptómov. Práve tu sa uplatňuje tzv. teória zdania nezaujatosti [porovnaj tézu, že spravodlivosť nielenže musí byť poskytovaná, ale musí sa tiež javiť, že je poskytovaná („Justice must not only be done, it must also be seen to be done“)]. Nestačí, že sudca je subjektívne nestranný, ale musí sa ako taký aj objektívne javiť (Delcourt proti Belgicku). Objektívny aspekt nestrannosti je založený na vonkajších inštitucionálnych, organizačných a procesných prejavoch sudcu a jeho vzťahu k prejednávanej veci a k účastníkom konania, resp. aj k ich zástupcom. Posúdenie nestrannosti sudcu nespočíva len v hodnotení subjektívneho pocitu sudcu, či sa cíti, resp. necíti byť zaujatý, ale aj v objektívnej úvahe, či možno usudzovať, že by sudca zaujatý mohol byť. Rozhodujúcim prvkom v otázke rozhodovania o zaujatosti, resp. nezaujatosti zákonného sudcu je to, či obava účastníka konania je objektívne oprávnená. Treba rozhodnúť v každom jednotlivom prípade, či povaha a stupeň vzťahu sú také, že prezrádzajú nedostatok nestrannosti súdu (Pullar proti Spojenému kráľovstvu), teda či je tu relevantná obava z nedostatku nezaujatosti. Relevantnou je len taká obava z nedostatku nestrannosti, ktorá sa zakladá na objektívnych, konkrétnych a dostatočne závažných skutočnostiach. Objektívnu nestrannosť nemožno chápať tak, že čokoľvek, čo môže vrhnúť čo aj len tieň pochybnosti na nestrannosť sudcu, ho automaticky vylučuje ako sudcu nestranného. Je potrebné brať zreteľ na skutočnosť, že spoločenské vzťahy v najširšom slova zmysle sú vzťahmi vzájomného pôsobenia, kontaktu a interakcie medzi členmi spoločnosti; preto závažnosť, ktorá by založila pochybnosť o nezaujatosti zákonného sudcu (znamenala dôvod pre jeho vylúčenie z prerokovania a rozhodovania veci), môže aj pri zohľadnení tzv. teórie zdania uplatňovanej v judikatúre ESĽP nastať iba v prípade, keď je celkom zjavné, že jeho vzťah k danej veci, účastníkom alebo ich zástupcom dosahuje taký charakter a intenzitu, že aj napriek zákonom ustanovenej povinnosti nebude môcť rozhodovať „sine ira et studio“, teda nezávisle a nestranne (porovnaj napr. I. ÚS 332/08).

Existencia oprávnených pochybností závisí vždy od posúdenia konkrétnych okolností prípadu a podľa objektívneho kritéria sa musí rozhodnúť, či (úplne odhliadnuc od osobného správania sa sudcu) existujú preukázateľne skutočnosti, ktoré môžu spôsobiť vznik pochybností o nestrannosti sudcu (pozri tiež Fey proti Rakúsku). Pri rozhodovaní, či je daný oprávnený dôvod na obavu, že konkrétny sudca je nestranný, je stanovisko osoby oprávnenej

namietat' zaujatost' dôležitú, ale nie rozhodujúcu; určujúce je to, či sa môže táto obava považovať objektívne za oprávnenú.

Z uvedenej judikatúry ESLP a Ústavného súdu Slovenskej republiky možno vyvodit', že subjektívne hľadisko sudcovskej nestrannosti sa musí podriaadiť prísnejšiemu kritériu objektívnej nestrannosti. Za objektívne však nemožno považovať to, ako sa nestrannosť sudcu len subjektívne niekomu javí, ale to, či reálne neexistujú okolnosti objektívnej povahy, ktoré by mohli viesť k legitímnym pochybnostiam o tom, že sudca určitým, nie nezaujatým vzťahom k veci disponuje.

Pokiaľ ide o existenciu takto vymedzeného právne relevantného pomeru u zákonných sudcov senátu 2 Cdo Najvyššieho súdu Slovenskej republiky JUDr. M. V., JUDr. J. K. a JUDr. V. P., z vyjadrenia týchto sudcov a ani z ostatného obsahu spisu nezistil senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky rozhodujúci podľa § 16 ods. 1 poslednej vety O. s. p. žiadne také skutočnosti, z ktorých by bolo možné vyvodit' pochybnosti o ich nezaujatosti. Vychádzal pri svojom posudzovaní aj z toho, že vzájomné vzťahy medzi sudcami sú založené na profesionalite a kolegiálnosti. Pokiaľ by totiž z takéhoto základu bol vyvodzovaný opačný záver, teda pochybnosti o tom, či sudcovia budú schopní nezaujato a spravodlivo rozhodovať, znamenalo by to vlastne, že výlučne pracovný a kolegiálny vzťah medzi sudcami vo všeobecnosti prezumuje porušovanie sudcovských povinností a zásad sudcovskej etiky. Ak rámec týchto vzájomných vzťahov neprekročí hranicu profesionálnosti a kolegiálnosti, nemožno mať bez ďalšieho pochybnosti o ich nezaujatosti. Až v prípade, že by vzájomný vzťah prerástol cez rýdzo profesionálny rámec výkonu funkcie sudcu a nadobudol charakter bližšieho osobného vzťahu, pôjde o okolnosť vzbudzujúcu opodstatnené pochybnosti o nezaujatosti a teda išlo by o dôvod pre vylúčenie sudcu z prejednávania a rozhodovania vecí. Vzťahy medzi sudcami, ktoré však bežný pracovný a kolegiálny rámec neprekračujú [t. j. ak tieto vzťahy spočívajú iba na tom, že sa sudcovia navzájom poznajú, pretože na výkon funkcie sú zaradení na rovnaký (prípadne vyšší alebo nižší) súd, v tom istom oddelení alebo senáte], nemajú teda samé osebe povahu dôvodov vylučujúcich sudcu z prejednávania a rozhodovania vecí. Iba tá skutočnosť, že určitá vec sa týka sudcu alebo sudcov, s ktorými majú iní sudcovia len profesionálny, resp. kolegiálny vzťah, nemôže preto založiť pomer predpokladaný ustanovením § 14 ods. 1 O.s.p. V takomto prípade teda chýba objektívny základ na konštatovanie zaujatosti, pretože – ako už bolo zdôraznené – vzájomné vzťahy

medzi sudcami sú založené na profesionalite a kolegiálnosti. Senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky takýto záver nezaujíma len aktuálne, v tomto smere stačí pripomenúť názory, ktoré už opakovane zaujal v iných veciach: porovnaj napr. uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. apríla 2010 sp. zn. 1 Nc 8/2010, z 15. apríla 2011 sp. zn. 1 Nc 26/2011, zo 14. júla 2011 sp. zn. 1 Nc 39/2011. Nie je od veci v tejto spojitosti aspoň stručne spomenúť aj rovnaký prístup (závery) v rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky. Napríklad v náleze z 24. februára 2011, sp. zn. IV.ÚS 345/09 vyslovil ústavný súd názor, že samotné kolegiálne vzťahy medzi sudcami nemôžu byť dôvodom na spochybnenie ich nestrannosti a na ich vylúčenie z prerokúvania veci z toho dôvodu. V inom náleze (z 26. augusta 2010, č. k. IV. ÚS 124/2010-41) ústavný súd uviedol, že kolegiálne vzťahy, ak nie sú ďalšie okolnosti signalizujúce možnú nestrannosť sudcu, v zásade nie sú dôvodom na spochybnenie jeho nestrannosti, a to takej intenzity, aby boli dôvodom na jeho vylúčenie z prerokúvania veci z tohto dôvodu. V uznesení z 20. októbra 2010, č. k. I. ÚS 352/2010-6 ústavný súd pripomenul, že pracovný, resp. kolegiálny vzťah sudcu nemôže dostatočne objektívne spochybniť jeho nepredpojatosť v takej miere, aby musel byť vylúčený z výkonu sudcovskej funkcie. Zhodný prístup k uvedenej problematike vo svojej rozhodovacej činnosti zastáva aj Nejvyšší soud České republiky (porovnaj napr. uznesenie sp. zn. 11 Nd 456/2010 zo 14. januára 2011 a tam označenú ďalšiu judikatúru) a Ústavní soud České republiky (porovnaj napr. IV.ÚS 469/10, I.ÚS 274/09, III. ÚS 229/02).

Pokiaľ v námietke zaujatosti sa spochybňuje nestrannosť sudcov senátu 2 Cdo Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vyvodzovaním ich pomeru k veci, v označených skutočnostiach nejde o dôvod pre vylúčenie sudcov.

Judikatúra sa ustálila v názore, že sudcov pomer k veci môže vyplývať predovšetkým z priameho právneho záujmu sudcu na prejednávanej veci. Nepochybne je tomu tak v prípade, ak je sudca sám účastníkom konania, bez ohľadu na ktorej procesnej strane, alebo v prípade, ak by mohol byť rozhodnutím súdu priamo dotknutý na svojich právach (ako vedľajší účastník). Pod pojmom pomer k veci sa rozumie aj situácia, keď sudca získal poznatky o veci iným spôsobom ako dokazovaním na pojednávaní (napr. ako svedok), v dôsledku čoho je jeho pohľad na zistené skutkové okolnosti prípadu deformovaný ďalšími poznatkami zistenými neprocesným spôsobom. Za pomer k veci sa považuje aj vzťah ekonomickej závislosti, napríklad v spojitosti s vedeckou alebo publikačnou činnosťou sudcu, v súvislosti so správou

vlastného majetku a podobne. Osobitným dôvodom vylúčenia sudcov pre ich pomer k veci je ich účasť na rozhodovaní o tej istej veci v inom štádiu (stupni) súdneho konania podľa § 14 ods. 2 O.s.p.: na súde vyššieho stupňa sú vylúčení i sudcovia, ktorí rozhodovali vec na súde nižšieho stupňa, a naopak; to isté platí, ak ide o rozhodovanie o dovolaní. Okolnosť, že sudca rozhodol vo veci, v ktorej vydané rozhodnutie je napadnuté návrhom na obnovu konania, nie je však dôvodom na jeho vylúčenie z prejednávania a rozhodovania vo veci obnovy konania (porovnaj R 115/2003) .

Pomer sudcu k veci zakladajúci dôvod na jeho vylúčenie môže spočívať aj v tom, že sudca sa o prejednávanej veci verejne vyjadrí, či už v negatívnom alebo v pozitívnom zmysle predtým, než takáto vec má ním byť prejednávaná a rozhodnutá. Nemožno preto pripustiť predbežné hodnotenie vykonaných dôkazov sudcom prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov, rovnako ako jeho vyjadrenie o tom, ako bude o veci pravdepodobne rozhodnuté.

Naproti tomu namieste nie sú pochybnosti o nezaujatosti sudcu, ktorý svoj právny názor vyjadril v rozhodnutí o veci samej, príp. v rozhodnutí, ktorým účastníkovi nepriznal oslobodenie od súdnych poplatkov pre svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva (§ 138 ods. 1 prvá veta O.s.p.). Medzi prirodzené atribúty justície v demokratickom a právnom štáte (na rozdiel od tajnej justície vymykajúcej sa kontrole verejnosti, porovnaj napr. rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 121/2006, 1 Cdo 12/2009, 1 Cdo 120/2009, 5 Cdo 120/2009) patrí oboznamovanie verejnosti (a to nielen právnickej) so súdnymi rozhodnutiami zásadného významu a tak aj s právnymi názormi v nich zaujatými. Súvisí to nepochybne predovšetkým s právom na informácie ako základným právom, bez ktorého napĺňania riadne fungovanie demokratického štátneho zriadenia nie je možné si ani predstaviť (porovnaj najmä čl. 17 listiny, čl. 26 ústavy, § 23 ods. 2 zák. č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 31 ods. 1 Spravovacieho a rokovacieho poriadku Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 114/1993 Z. z.). Umožňuje sa tak verejnosti vytvoriť si názor o činnosti súdov a zároveň sa posilňuje dôvera v tieto orgány štátu. Verejnosť tak spozná judikatúru súdov, predovšetkým vyšších stupňov, právne postoje a spôsoby riešenia pertraktovaných problémov (káuzy).

Sudca tiež prezentuje svoj právny názor na právne posúdenie veci na zasadnutiach grémia, resp. kolégia (§ 15 ods. 3, § 17 ods.3, § 21 ods.3 zákona č. 757/2004 Z.z.). Svoj názor

na konkrétnu vec vyjadruje hlasovaním, výsledkom ktorého je stanovisko k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov, ak došlo k výkladovým rozdielnostiam v právoplatných rozhodnutiach senátov toho istého kolégia, resp. v právoplatných rozhodnutiach súdov nižšieho stupňa. Tieto stanoviská sa uverejňujú spolu s vybranými rozhodnutiami v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky.

Z uvedeného tiež vyplýva veľmi dôležitý záver (zistenie) a to, že sudcov právny názor zaujatý v ním rozhodnutých veciach (či už ide o zverejnené rozhodnutia alebo dokonca iba o verejne vyhlásené rozhodnutia, porovnaj čl. 142 ods. 3 ústavy, § 156 ods. 1 O.s.p.), teda takto na verejnosť sa dostávajúci jeho právny názor vôbec sa nespája s obavou o stratu jeho nezaujatosti a nestrannosti pri rozhodovaní v skutkovo a právne obdobných veciach [hoci je tu daná možnosť či predpoklad, že ak následne bude tento sudca prejednávať a rozhodovať skutkovo a právne obdobné veci, tento jeho názor sa presadí (uplatní)]. Opačné chápanie tejto otázky by bolo v rozpore s charakterom a účelom činnosti (poslania) sudcov. Vedomý si týchto skutočností zákonodarca v platnom znení § 14 ods. 3 O.s.p. výslovne uvádza, že *„dôvodom na vylúčenie sudcu nie sú okolnosti, ktoré spočívajú v postupe sudcu v konaní o prejednávaní veci alebo v jeho rozhodovaní v iných veciach“*. Súdna prax napokon už v minulosti poukázala na to, že *„dôvodom na vylúčenie sudcu z prejednávania a rozhodovania vo veci nie je skutočnosť, že sudca v inej obdobnej veci rozhodol spôsobom, s ktorým účastník nesúhlasí, ani samotná skutočnosť, že jeho rozhodnutia boli podrobené kritike v hromadných oznamovacích prostriedkoch“* (porovnaj R 47/1998).

Je priam žiaduce, aby sudca mal utvorený právny názor (hoci pôjde spočiatku spravidla len o koncepčný – východiskový – prístup) na riešenie rozmanitých právnych vecí, s ktorými sa pri svojej práci stretáva. Tento právny názor sudcu sa formuje, dotvára a patrí k jeho profesionálnej výbave; nie je nijako neobvyklé, ak sa zmení a to aj pri rovnakej právnej úprave. U sudcu, ktorý zároveň rešpektuje nutné obmedzenie, aby nevstúpil do priestoru konkrétnych či prejednávaných prípadov (porovnaj § 30 ods. 11 zák. č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý ako jednu zo základných povinností sudcu uvádza, že *„sudca je povinný zdržať sa verejného vyslovovania svojho názoru o veciach prejednávaných súdmi, ktoré nie sú právoplatne skončené“*), nie je

dôvod obávať sa, že by mohol len pre svoj právny názor stratiť svoju nestrannosť a nezáujatosť.

Nestrannosť sudcu nemôže ohroziť to, že ako súkromná osoba vedie občianskoprávne konanie s osobným úradom, resp. ministerstvom spravodlivosti, že je v spore so štátom ako účastníkom konania (súdne konanie, v ktorom si uplatnil právo, o ktorom sa má rozhodovať ako o iných občianskych právach a záväzkoch). V takomto konaní (spore) je postavenie účastníkov rovné; sudca aj štát, osobný úrad, ministerstvo majú úplne rovnocenné postavenie. Podanie žaloby a vedenie sporu o uplatnené právo (rovnako ako prípad, keď sudca v konaní o občianskych právach a záväzkoch má postavenie žalovaného, a štát, resp. osobný úrad, ministerstvo vystupuje ako žalobca) nemožno bez ďalšieho považovať za skutočnosť, ktorá by ohrozovala nestrannosť sudcu v inom konaní, v ktorom štát, resp. osobný úrad, ministerstvo vystupuje ako účastník konania.

Sudca je predstaviteľom súdnej moci. Mimo rámca výkonu súdnictva a funkčného plnenia úloh sudcu zostáva – ako fyzická (súkromná) osoba – subjektom práv a povinností. Tak, ako mu *nemožno uprieť* právo domáhať sa v súdnom konaní ochrany svojich práv, do ktorých mu (podľa jeho názoru) bolo neoprávnene zasiahnuté, nemožno ani iným subjektom upierať právo domáhať sa ochrany voči subjektu zasahujúcemu do ich práv (i keď je zasahujúcim subjektom sudca). Sudca takto ako súkromná osoba vstupuje do rozmanitých právnych vzťahoch, z ktorých mu vyplývajú rôzne práva a povinnosti tvoriace obsah daných právnych vzťahov. Sudca v tomto postavení nie je osobou odtrhnutou od reálneho života, preto nie je vôbec vylúčené, že sa stane účastníkom súdneho konania. Do úvahy medziiným prichádza aj možnosť, že bude účastníkom občianskeho súdneho konania, v ktorom prípadne bude (ako žalobca) uplatňovať svoje práva patriace mu ako účastníkovi súkromnoprávneho vzťahu a domáhať sa ich ochrany, alebo (ako žalovaný) bude popierať existenciu povinnosti vyplývajúcej zo súkromnoprávneho vzťahu tvrdenej žalobcom. V občianskom súdnom konaní sú účastníci (a teda aj sudca v už uvedenom procesnom postavení žalobcu alebo žalovaného) povinní prispieť k tomu, aby sa dosiahol účel konania najmä tým, že pravdivo a úplne opíšu všetky potrebné skutočnosti, označia dôkazné prostriedky a že dbajú na pokyny súdu (§ 101 ods. 1 O.s.p.). Sudca, ktorý ako účastník občianskeho súdneho konania (či už v procesnom postavení žalobcu alebo žalovaného) opíše skutkové okolnosti rozhodujúce pre posúdenie prejednávanej veci, plní zákonom uloženú povinnosť. Plnenie tejto povinnosti samo osebe

a bez ďalšieho v ničom neprekračuje rámec prejednávanej veci a nemôže byť považované za zverejnenie názoru sudcu s dopadom na iné právne veci prejednávané súdmi.

Za vyjadrenie názoru sudcom (alebo dokonca za *verejné* vyslovenie názoru sudcom) vonkoncom preto nemožno označiť (stotožniť) stav uplatnenia práva na súdnu ochranu sudcom ako účastníkom konania (podanie žaloby) a to aj v prípade, že ide o uplatnenie obdobného nároku, aký požadujú žalobcovia.

Okolnosť povahy uplatneného nároku ako nároku určitým spôsobom súvisiaceho s výkonom zastávanej funkcie (pri takomto chápaní by sem patrila napr. aj vec, v ktorej by sudca žaloval o peňažné plnenie z dôvodu, že mu nebol vyplatený plat v celom rozsahu) nič nemôže zmeniť na tom, že sa jedná o žalobu, ktorá spadá do zaručeného ústavného práva každej osoby na súdnu ochranu. V uvedenej okolnosti (podanie žaloby) nemožno vidieť vyslovenie právneho názoru z pozície sudcu (v takejto pozícii totiž nie je, ale je v pozícii účastníka konania) a tento jeho súkromný akt preto nemožno stotožniť či spájať s nejakým *prejudikovaním* (čo je napokon aj pojmovovo vylúčené) či s potenciálnou rozhodovacou činnosťou v prípadnom následnom súdnom spore (s pozíciou sudcu v obdobnej veci). Preto zdôvodnenie námietky, že tu ide o „zvýšenie šancí“ na úspech v konaní, v ktorom sú dotknutí sudcovia sami žalobcami, je len nenáležitou konštrukciou. Nemožno pritom opomenúť, že záver plynúci z uvedenej okolnosti (podania žaloby) – že nejde o vyslovenie právneho názoru či vyjadrenie postoja v pozícii sudcu, rovnako platí aj pre opačnú situáciu: *nepodanie takejto žaloby*. Sudca je v oboch prípadoch súkromnou osobou, ktorej ústava aj listina zaručuje prístup k súdu a podaním (nepodaním) žaloby len realizuje (nerealizuje) svoje právo na súdnu ochranu. Uplatnený nárok je majetkovej povahy a nevybočuje z roviny práva každej osoby na súdnu ochranu (treba ho subsumovať pod *rozhodovanie o občianskych právach a záväzkoch*). Sama skutočnosť, že sudca v určitej občianskoprávnej veci dopadajúcej na jeho osobu a jeho osobné pomery uplatnil podaním žaloby na súde konkrétny nárok, nevyklučuje bez ďalšieho z prejednávania a rozhodovania veci sudcu určeného rozvrhom práce súdu, ktorý sám (rovnako ako súkromná osoba) *podal (alebo nepodal)* obdobnú žalobu (porovnaj stanovisko občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky k výkladu § 14 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku zo 6. decembra 2010 sp. zn. Cpj 32/2010). Ani táto skutočnosť nie je preto spôsobilá vzbudiť (objektívne) pochybnosť o nestrannosti sudcu

či sudcov tak v očiach sporových strán ako aj verejnosti; nie je tu teda dôvod pre pochybnosť o strate nezaujatosti a nestrannosti sudcu (sudcov) tak, ako ho upravuje § 14 ods.1 O.s.p.

Za taký vzťah sudcu (sudcov) k veci, ktorý by zakladal dôvod na jeho (ich) vylúčenie podľa § 14 ods.1 O.s.p., nemožno napokon považovať ani skutočnosť, že *predmet sporu sa dotýka všetkých sudcov*. Nárok na náhradu nemajetkovej ujmy uplatnenej sudcom (sudcami) voči štátu, osobnému úradu, ministerstvu v súvislosti s porušením zásady rovnakého odmeňovania za rovnakú prácu je *nárokom, o ktorom môže rozhodnúť len súd v rámci svojej zákonnej kompetencie*; žiadnemu inému orgánu preto rozhodovanie o ňom neprislúcha. Úvaha, že *predmet sporu sa dotýka všetkých sudcov*, teda že má ísť o situáciu, v ktorej pre vzťah k veci de facto nie je v Slovenskej republike jediný sudca, u ktorého by nechýbali pochybnosti o jeho nezaujatosti predmetnú právnu vec prejednať a rozhodnúť, je bez právneho významu; prikladať predmetu sporu takto namietaný rozmer (dosah) predstavuje (znamená) odmietanie poskytnutia spravodlivosti – *denegatio iustitiae*, čo je, pravdaže, neprípustné.

So zreteľom na všetky uvedené skutočnosti senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky podľa § 16 ods. 1 poslednej vety O. s. p. rozhodol, že sudcovia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky JUDr. M. V., JUDr. J. K. a JUDr. V. P. nie sú vylúčení z prejednávania a rozhodovania danej veci.

Rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 19. marca 2012

Za správnosť:
Hrčková Marta

JUDr. Milan D e á k, v. r.
predseda senátu